

L'ACOLLIDA DE REFUGIATS UCRAÏNESOS: més enllà de l'emergència

Blanca Garcés Mascareñas, investigadora sènior, CIDOB

La invasió russa d'Ucraïna va provocar un èxode sense precedents. Un any després, 4,8 milions de refugiats ucraïnesos han obtingut protecció temporal a Europa. Si bé l'acollida va ser unànime, seguim encara ancorats en les respostes d'emergència. L'accés a l'habitatge i al mercat de treball són fonamentals. A més, la protecció temporal no deixa de ser una fórmula precària i reneixen les velles discussions sobre com repartir la responsabilitat entre estats membres.

754

MARÇ
2023

CIDOB **50**
years
BARCELONA
CENTRE FOR
INTERNATIONAL
AFFAIRS

Aquest article
es va publicar
prèviament a l'ARA

Davant de l'èxode més ràpid des de la Segona Guerra Mundial, la resposta de la Unió Europea va ser unànime: es donaria protecció a tots aquells refugiats ucraïnesos que fugissin de l'agressió russa. Així, en pocs dies, es va posar en marxa la Directiva de Protecció Temporal, que permetia garantir la protecció temporal de forma col·lectiva (sense les llargues esperes que caracteritzen els procediments d'asil) i donar accés a un conjunt de drets, inclosos el dret a treballar, a l'educació i a la sanitat.

Un any després de l'inici de la guerra, les xifres demostren que el repte no ha sigut menor. L'ACNUR comptabilitza 18 milions de sortides des d'Ucraïna però també 10 milions de retorns. En total, en aquest primer any, a Europa s'han registrat més de 8 milions de refugiats ucraïnesos, 4,8 dels quals haurien obtingut la protecció temporal. Polònia es manté com el país que ha rebut més refugiats (1,5 milions), seguit d'Alemanya (1 milió), la República Txeca (486.000), Itàlia (169.000), Espanya (161.000) i el Regne Unit (158.000).

A pesar de l'esforç titànic d'acollida, seguim encara en l'emergència. La Unió Europea insisteix en respondre en mode de crisi, com si les migracions no fossin ja un fenomen estructural del món contemporani i, en aquest cas, com si la guerra d'Ucraïna no fes ja molt de temps que dona proves d'haver-se enquistat. Calen respostes a llarg termini, que permetin garantir els drets de les persones refugiades i que alhora acabin amb les eternes discussions sobre corresponsabilitat entre estats membres, que és el gran taló d'Aquil·les de les polítiques europees d'asil.

En l'àmbit de l'habitatge, l'acollida de milions de refugiats ucraïnesos va ser possible gràcies a l'obertura de centres temporals de recepció (des de polies-

portius i palaus de congressos fins a hotels) però també per l'acollida privada en famílies. Si bé en aquell moment va ser la solució, ni una cosa ni l'altra són sostenibles en el mitjà termini. El repte ara és com poden tenir casa pròpia quan l'accés a l'habitatge està limitat per uns mercats greument saturats. Mentrestant, alguns països i municipis ja han començat a reduir les ajudes. A Polònia, per exemple, aquells refugiats que portin més de 120 dies en un centre de recepció hauran de pagar el 50% del cost (75% a partir dels 180 dies).

Pel que fa al treball, la situació varia molt en funció del país. Es calcula que la meitat dels refugiats ucraïnesos a Polònia, Alemanya i els Països Baixos estan treballant. A França, en canvi, estariem parlant només d'un 15%. Aquells que treballen ho acostumen a fer en feines per a les quals estan sobrequalificats i en condicions de precarietat. Els que no, sovint es troben amb la dificultat de l'idioma, la falta de reconeixement de les titulacions i, en el cas de les dones, amb greus dificultats de conciliació familiar agreujades per la seva situació de monoparentalitat.

El desgast d'un any d'acollida i la previsió de noves arribades (que alguns calculen en 4 milions per al 2023) han fet reaparèixer les eternes discussions sobre la necessitat d'un repartiment més equitatiu entre els estats membres.

Tot i que la protecció temporal va permetre donar drets de forma immediata, a la vegada és una fórmula precària. Si bé la Directiva estableix un període de protecció de 3 anys, a la pràctica depèn de pròrrogues més o menys automàtiques i més o menys a curt termini, en funció de cada país. Les condicions de protecció, a més, són susceptibles de canviar. Per exemple, els Països Baixos han decidit recentment retirar la protecció temporal als estrangers que residien temporalment a Ucraïna. La República Txeca i Polònia han exclòs de la protecció temporal aquells refugiats ucraïnesos que ja gaudeixen de protecció en altres països de la UE.

El desgast d'un any d'acollida i la previsió de noves arribades (que alguns calculen en 4 milions per al 2023) han fet reaparèixer les eternes discussions sobre la necessitat d'un repartiment més equitatiu entre els estats membres. "Si hi ha una altra onada important de refugiats ucraïnesos, Europa hauria de distribuir-los millor", assenyalava fa uns dies la ministra alemanya de l'Interior, Nancy Faeser. Aquestes declaracions auguren un retorn dels vells debats, on distribuir la responsabilitat passa per distribuir els refugiats. Si alguna cosa hauríem d'haver après d'aquesta crisi és que la solidaritat es pot donar de formes diverses, i que els refugiats triïn el seu destí no només és inevitable sinó una condició fonamental per a la seva acollida i integració.

Si bé sota l'emergència, els refugiats ucraïnesos són els acollits. La resta de refugiats, provinents d'altres països, necessiten creuar fronteres irregularment per accedir el dret a la protecció internacional. Una vegada a Europa, pateixen llargues esperes per entrar en els sistemes d'acollida, que moltes vegades que ja estan saturats, procediments llargs i feixucs i, al final del camí, denegacions i l'amenaça de la deportació en la majoria dels casos.